

ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ Γ' ΤΑΞΗΣ
ΕΝΙΑΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΠΕΜΠΤΗ 6 ΙΟΥΝΙΟΥ 2002
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ: ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

Διδαγμένο κείμενο
Πλάτωνος *Πρωταγόρας* (323 Α - Ε)

Ἐν γὰρ ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖς, ὥσπερ σὺ λέγεις, ἐάν τις φῆ ἀγαθὸς ἀύλητῆς εἶναι, ἢ ἄλλην ἠντινοῦν τέχνην ἢν μὴ ἐστίν, ἢ καταγελῶσιν ἢ χαλεπαίνουσιν, καὶ οἱ οἰκεῖοι προσιόντες νουθετοῦσιν ὡς μαινόμενον· ἐν δὲ δικαιοσύνη καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ πολιτικῇ ἀρετῇ, ἐάν τινα καὶ εἰδῶσιν ὅτι ἄδικός ἐστιν, ἐάν οὗτος αὐτὸς καθ' αὐτοῦ τάληθῆ λέγῃ ἐναντίον πολλῶν, ὃ ἐκεῖ σωφροσύνην ἡγοῦντο εἶναι, τάληθῆ λέγειν, ἐνταῦθα μανίαν, καὶ φασιν πάντας δεῖν φάναι εἶναι δικαίους, ἐάντε ᾧσιν ἐάντε μὴ, ἢ μαίνεσθαι τὸν μὴ προσποιούμενον [δικαιοσύνην]· ὡς ἀναγκαῖον οὐδένα ὄντιν' οὐχὶ ἀμῶς γέ πως μετέχειν αὐτῆς, ἢ μὴ εἶναι ἐν ἀνθρώποις.

Ὅτι μὲν οὖν πάντ' ἄνδρα εἰκότως ἀποδέχονται περὶ ταύτης τῆς ἀρετῆς σύμβουλον διὰ τὸ ἡγεῖσθαι παντὶ μετεῖναι αὐτῆς, ταῦτα λέγω· ὅτι δὲ αὐτὴν οὐ φύσει ἡγοῦνται εἶναι οὐδ' ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου, ἀλλὰ διδακτὸν τε καὶ ἐξ ἐπιμελείας παραγίγνεσθαι ᾧ ἂν παραγίγνηται, τοῦτό σοι μετὰ τοῦτο πειράσομαι ἀποδείξαι. Ὅσα γὰρ ἡγοῦνται ἀλλήλους κακὰ ἔχειν ἄνθρωποι φύσει ἢ τύχῃ, οὐδεὶς θυμοῦται οὐδὲ νουθετεῖ οὐδὲ διδάσκει οὐδὲ κολάζει τοὺς ταῦτα ἔχοντας, ἵνα μὴ τοιοῦτοι ᾧσιν, ἀλλ' ἐλεοῦσιν· οἶον τοὺς αἰσχροὺς ἢ σμικροὺς ἢ ἀσθενεῖς τίς οὕτως ἀνόητος ὥστε τι τούτων ἐπιχειρεῖν ποιεῖν; Ταῦτα μὲν γὰρ οἶμαι ἴσασιν ὅτι φύσει τε καὶ τύχῃ τοῖς ἀνθρώποις γίγνεται, τὰ καλὰ καὶ τὰναντία τούτοις· ὅσα δὲ ἐξ ἐπιμελείας καὶ ἀσκήσεως καὶ διδαχῆς οἶονται γίγνεσθαι ἀγαθὰ ἀνθρώποις, ἐάν τις ταῦτα μὴ ἔχῃ, ἀλλὰ τὰναντία τούτων κακὰ, ἐπὶ τούτοις που οἶ τε θυμοὶ γίνονται καὶ

αἰ κολάσεις καὶ αἰ νοθετήσεις. Ὡν ἐστὶν ἐν καὶ ἡ ἀδικία καὶ ἡ ἀσέβεια καὶ συλλήβδην πᾶν τὸ ἐναντίον τῆς πολιτικῆς ἀρετῆς.

- A. Από το κείμενο που σας δίνεται να μεταφράσετε στο τετράδιό σας το απόσπασμα: "Ἐν γὰρ ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖς ... ταῦτα λέγω".

Μονάδες 10

- B. Να γράψετε στο τετράδιό σας τις απαντήσεις των παρακάτω ερωτήσεων.

B1. "Ἐν γὰρ ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖς ... ἢ μὴ εἶναι ἐν ἀνθρώποις": Να εκθέσετε το επιχείρημα που χρησιμοποιεῖ στην παράγραφο αυτή ο Πρωταγόρας, για να αποδείξει το "διδακτόν" της ἀρετῆς, και να το αξιολογήσετε.

Μονάδες 10

B2. "Ὅσα γὰρ ἡγοῦνται ἀλλήλους κακά ... τὸ ἐναντίον τῆς πολιτικῆς ἀρετῆς": Σύμφωνα με τον Πρωταγόρα, οι ἄνθρωποι ἔχουν ελαττώματα που προέρχονται ἀπὸ τὴ φύση ἢ τυχαίους παράγοντες. Ἐχουν ὅμως και ελαττώματα που οφείλονται στην ἔλλειψη ἀγωγῆς. Πῶς ἀντιμετωπίζεται στην ἐποχὴ του σοφιστῆ καθεμιὰ ἀπὸ τις κατηγορίες αὐτῆς των ἀνθρωπίνων ελαττωμάτων στο πλαίσιο τῆς κοινωνικῆς συμβίωσης και γιατί;

Μονάδες 10

B3. "... ἐπὶ τούτοις που οἷ τε θυμοὶ γίνονται καὶ αἰ κολάσεις": Κατὰ τον Πρωταγόρα, οι τιμωρίες (κολάσεις) ἐπιβάλλονται στους ἀνθρώπους, ὅταν δε διαθέτουν τὴν πολιτικὴ ἀρετὴ. Σε ποίους και για

ποιο λόγο επιβάλλονται κυρώσεις από την πόλη, σύμφωνα με τα στοιχεία του μεταφρασμένου κειμένου που ακολουθεί;

Πλάτωνος Πρωταγόρας (326 D-E)

Και όταν πια φύγουν αυτοί [δηλ. οι νέοι άνδρες] από τους δασκάλους, η πόλη, με τη σειρά της, τους αναγκάζει να μάθουν τους νόμους και να ζουν σύμφωνα με αυτούς, ώστε να μην ενεργούν από μόνοι τους και όπως νομίζουν οι ίδιοι [...]. Έτσι, και η πόλη, υπογραμμίζοντας τους νόμους, αυτά τα επινοήματα των καλών, *παλαιῶν νομοθετῶν*, αναγκάζει και όσους ασκούν ένα αξίωμα και όσους άρχονται να συμμορφώνονται με αυτούς. Εκείνος δε ο οποίος τους παραβαίνει, υφίσταται κυρώσεις και οι κυρώσεις αυτές ονομάζονται, και σε σας εδώ [δηλ. στην Αθήνα] και σε πολλά άλλα μέρη, *εὐθύνες*, λες και η δικαιοσύνη ξαναβάζει [τον παραβάτη] στην ευθεία. Ενώ λοιπόν είναι τόσο μεγάλη η προσπάθεια που καταβάλλεται για την αρετή και στο ιδιωτικό και στο δημόσιο επίπεδο, εσύ Σωκράτη εκπλήττεσαι και απορείς αν η αρετή είναι διδακτή; Το εκπληκτικό όμως θα ήταν μάλλον το να μην μπορεί να διδαχθεί η αρετή.

Μονάδες 10

- B4.** Να προσδιορίσετε το περιεχόμενο και τη λειτουργία του μύθου ως μεθόδου ανάπτυξης απόψεων του Πρωταγόρα και του Πλάτωνα.

Μονάδες 10

- B5.** Να γράψετε δύο ομόρριζες λέξεις της νέας ελληνικής γλώσσας, απλές ή σύνθετες, για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:

καταγελῶσιν, εἰδῶσιν, μετέχειν, προσποιούμενον,
ἀποδείξαι.

Μονάδες 10

Γ. Αδίδακτο κείμενο
Δημοσθένης κατά Μειδίου (169 - 170)

Ἐγὼ γὰρ οἶδ' ὅτι πολλοὶ πολλὰ κάγαθ' ὑμᾶς εἰσιν εἰργασμένοι, οὐ κατὰ τὰς Μειδίου λητουργίας, οἱ μὲν ναυμαχίας νενικηκότες, οἱ δὲ πόλεις εἰληφότες, οἱ δὲ πολλὰ καὶ καλὰ τῇ πόλει στήσαντες τρόπαια· ἀλλ' ὅμως οὐδενὶ πώποτε τούτων δεδώκατε τὴν δωρεῖαν ταύτην οὐδ' ἂν δοίητε, ἐξεῖναι τοὺς ἰδίους ἐχθροὺς ὑβρίζειν αὐτῶν ἐκάστω, ὅπῳτ' ἂν βούληται καὶ ὅν ἂν δύνηται τρόπον. οὐδὲ γὰρ Ἄρμοδίῳ καὶ Ἀριστογείτονι· τούτοις γὰρ δὴ μέγιστα δέδονται δωρεαὶ παρ' ὑμῶν καὶ ὑπὲρ μεγίστων. οὐδ' ἂν ἠνέσχεσθ' , εἰ προσέγραφέ τις ἐν τῇ στήλῃ "ἐξεῖναι δὲ καὶ ὑβρίζειν αὐτοῖς ὅν ἂν βούλωνται".

δωρεῖα: δωρεά, προνόμιο.

Γ1. Να μεταφράσετε στο τετράδιό σας το κείμενο.

Μονάδες 20

Γ2.α. Να μεταφέρετε στο τετράδιό σας τους παρακάτω πίνακες, στα κενά των οποίων θα συμπληρώσετε τους τύπους που ζητούνται. (Το επίθετο να γραφεί στην πτώση, στο γένος και στον αριθμό που βρίσκεται ο τύπος που δίνεται).

Επίρρημα			
	Θετικός	Συγκριτικός	Υπερθετικός
Καλὰ			

	Επίθετο	
	Θετικός	Συγκριτικός
μεγίστων		

Μονάδες 5

Γ2.β. Να γράψετε τους ζητούμενους τύπους για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου :

οἶδ(α): το τρίτο ενικό πρόσωπο της υποτακτικής και προστακτικής του ίδιου χρόνου.

δεδώκατε: το ίδιο πρόσωπο της οριστικής του παρατατικού και του αορίστου β' της ίδιας φωνής.

δύνηται: το ίδιο πρόσωπο της ευκτικής στο χρόνο που βρίσκεται.

Μονάδες 5

Γ3.α. "Εγὼ γὰρ οἶδ' ὅτι πολλοὶ πολλὰ κάγὰθ' ὑμᾶς εἰσιν εἰργασμένοι": Να γράψετε τη δευτερεύουσα πρόταση του χωρίου αυτού, να δηλώσετε το είδος της και να προσδιορίσετε το συντακτικό της ρόλο (Μονάδες 3).

Να μεταφέρετε τον πλάγιο λόγο σε ευθύ (Μονάδες 2).

Μονάδες 5

Γ3.β. Να αναγνωρίσετε συντακτικά τις παρακάτω λέξεις ή φράσεις του κειμένου:

κατὰ τὰς λητουργίας, τῇ πόλει, οὐδενί, ὑβρίζειν, ὑπὲρ μεγίστων.

Μονάδες 5

ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ Γ' ΤΑΞΗΣ
ΕΝΙΑΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ

A. ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Στις άλλες δηλαδή ικανότητες, όπως ακριβώς εσύ λες, αν κάποιος ισχυρίζεται ότι είναι ικανός αυλητής ή σε άλλη οποιαδήποτε τέχνη στην οποία δεν είναι, ή γελάνε σε βάρος του ή αγανακτούν, και οι δικοί του πλησιάζοντάς τον, τον συμβουλεύουν με την ιδέα ότι έχει τρελαθεί στη δικαιοσύνη όμως και στην άλλη πολιτική αρετή, αν και γνωρίζουν για κάποιον ότι είναι άδικος, αν αυτός ο ίδιος λέει την αλήθεια σε βάρος του μπροστά σε πολλούς, πράγμα που θεωρούσαν σωφροσύνη σ' εκείνη την περίπτωση, δηλαδή το να λέει τη αλήθεια, σ' αυτή την περίπτωση τρέλα, και ισχυρίζονται ότι πρέπει όλοι να λένε ότι είναι δίκαιοι, είτε είναι είτε όχι, αλλιώς ότι είναι τρελός αυτός που δεν έχει κτήμα του (τη δικαιοσύνη) γιατί είναι αναγκαίο ο καθένας να έχει μερίδιο σ' αυτή με οποιοδήποτε τρόπο, αλλιώς να μη συγκαταλέγεται ανάμεσα στους ανθρώπους. Ότι λοιπόν εύλογα δέχονται κάθε άνδρα σ' αυτή την αρετή σύμβουλο, επειδή νομίζουν ότι όλοι έχουν μερίδιο σ' αυτή, αυτά λέω.

B.

Βι. Ο Πρωταγόρας υποστηρίζει ότι στις αρετές, που δε σχετίζονται με την πολιτική αρετή, δηλαδή οι σχετικές με άλλες τέχνες όπως είναι η τέχνη του αυλού αν κάποιος υποστηρίζει ότι είναι ικανός και επιδέξιος και δεν ευσταθεί τότε γίνεται αντικείμενο ειρωνικών σχολίων και χλευασμού ενώ οι δικοί του τον πλησιάζουν και τον συμβουλεύουν με την ιδέα ότι έχει τρελαθεί. Στην πολιτική αρετή αν και γνωρίζουν ότι είναι άδικος, αν ο ίδιος αποδεχθεί την παραπάνω θέση, τότε τον θεωρούν παρανοϊκό αφού σε αυτή μόνο την περίπτωση όλοι πρέπει να λένε ότι είναι δίκαιοι, είτε είναι είτε όχι. Ο σοφιστής βέβαια αντιφάσκει αφού σε προηγούμενη ενότητα υποστήριξε ότι η αιδώς και η δίκη δόθηκαν από τον Ερμή με διαταγή του Δία στους ανθρώπους ως βασικές προϋποθέσεις της ευνομίας και της πολιτικής αρετής. Η επιμέλεια, η άσκηση και η διδαχή στη συγκεκριμένη ενότητα παρεκκλίνοντας από την προγενέστερη επιχειρηματολογία αποτελούν τα τρία στάδια της παιδευτικής διαδικασίας. Η αρετή παρουσιάζεται ότι αποκτάται με τη διδασκαλία αφού η παιδεία είναι το προσφορότερο μέσο. Με το ρήμα εξάλλου «νουθετούσι» δηλώνεται έμμεσα ότι με τη διδασκαλία αποτρέπονται τα κακά.

ΛΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Γ1. ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Γιατί εγώ γνωρίζω ότι πολλοί έχουν διαπράξει πολλά καλά σε σας, όχι σύμφωνα με τις δημόσιες εισφορές του Μειδία, άλλοι που (ή επειδή) έχουν νικήσει σε ναυμαχίες, άλλοι που (ή επειδή) έχουν καταλάβει πόλεις, άλλοι που (ή επειδή) έστησαν πολλά και καλά τρόπαια για την πόλη· όμως σε κανέναν απ' αυτούς ποτέ μέχρι σήμερα δεν έχετε δώσει αυτό το προνόμιο ούτε είναι δυνατό να δώσετε, δηλαδή να επιτρέπεται στον καθένα απ' αυτούς να υβρίζει τους προσωπικούς (του) εχθρούς, όποτε θέλει και με όποιον τρόπο μπορεί. Γιατί ούτε στον Αρμόδιο και τον Αριστογείτονα (ενν. έχετε δώσει)· σ' αυτούς βέβαια έχουν παραχωρηθεί πολύ μεγάλα προνόμια από εσάς και για πολύ σημαντικούς λόγους. Ούτε θα μπορούσατε να ανεχτείτε, αν κάποιος προσέθετε στη στήλη "να επιτρέπεται σ' αυτούς (ακόμα) και να υβρίζουν όποιον θέλουν".

Γ2α.

ΘΕΤΙΚΟΣ

καλώς
μεγάλων

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟΣ

κάλλιον
μειζόνων

ΥΠΕΡΘΕΤΙΚΟΣ

Κάλλιστα
Μεγίστων

Γ2β.

οἶδ(α) : είδη

ἴστω

δεδώκατε : έδίδοτε

έδοτε

δύνηται : δύναίτο

Γ3α. "ὅτι πολλοὶ πολλὰ κάγαθ' ὑμᾶς εἰσιν εἰργασμένοι".

Δευτερεύουσα ονοματική ειδική πρόταση, αντικείμενο του ρήματος "οἶδ(α)."

Στον ευθύ λόγο γίνεται : "πολλοὶ πολλὰ κάγαθ' ὑμᾶς εἰσιν εἰργασμένοι".

Γ3β. **κατά τὰς λειτουργίας** : επιρρηματικός εμπρόθετος προσδιορισμός της συμφωνίας στο ρήμα "εἰσιν εἰργασμένοι".

τῇ πόλει : δοτική προσωπική χαριστική

οὐδενί : αντικείμενο έμμεσο του ρήματος "δεδώκατε"

ὕβριζεν : τελικό απαρέμφατο, υποκείμενο του απρόσωπου "έξεῖναι"

ὕπέρ μεγίστων : επιρρηματικός εμπρόθετος προσδιορισμός της αιτίας στο ρήμα "δέδονται".